

Strengthening the Role of Indigenous Peoples and Their Communities in Nature Conservation:
A Project Ensuring the Full and Effective Participation of Indigenous Peoples in the
Implementation of the Expanded National Integrated Protected Areas System

LEARNING MATERIAL

Panguna nga Pamaagi sa Parliyamentaryo nga Pagpahigayon sa mga Miting

TEDDY BAGUILAT, JR.

Pasiuna

Sa yanong pagkasulti, ang parliyamentaryo nga pamaagi usa ka han-ay sa mga balaod nga nagdumala sa paghimo sa miting. Gisiguro niini nga ang matag usa madungog, sa husto nga pagkahan-ay, ug sa proseso nga makahimo sa mga partisipante nga makab-ot ang mga desisyon nga adunay gamay nga kalibog o sagabal.

Duha ka hinungdanon nga aspeto ang kinahanglan alang sa mga tigum aron magdagan nga hapsay: (1) ang pag-andam, labi na ang agenda, ug (2) pasayon nga tahas sa tagapangulo. Kini nga duha mao ang kabahin sa parliyamento nga pamaagi.

Mga proseso sa hisgutanan

Sa parliyamento nga pamaagi, adunay ginasubay nga proseso sa pagpadagan sa miting. Kasagaran, ang kini nga han-ay naglangkob sa:

- **Call to Order.** Diin giingon sa tagapangulo nga “*Ang miting magbukas na,*” kini ang timaan sa opisyal nga pagsugod sa miting;
- **Roll Call.** Pagsusi o pagtawag sa mga mga partisipante nga gatambong;
- **Mga Minuto.** Adunay pagsusi ug pag-apruba sa pagrekord/ dokumentasyon sa miaging tigum o miting;
- **Report sa mga Opisyales.** Kauban ang ulat sa tagapangulo ug ang taho sa Treasurer.
- **Report sa matag-komite.** Mga ulat gikan sa “nagbarug” o permanente nga mga komite ug “ad hoc” o espesyal nga mga komite. Mahinungdanon kini sa sulud sa mga miting sa PAMB

nga gihatag nga ang PAMB adunay daghang mga komite nga gitahasan sa may kalabutan nga mga katungdanan kalabot sa mandato niini;

- **Mga wala natapos nga topiko.** Mga topiko o hilis gutan nga wala malakip sa miaging miting;
- **Mga bag-o nga hisgutanan.** Pagpa-ila sa bag-ong mga hilisgutan;
- **Mga Pahibalo.** Ubang mga hilisgutan nga dili bahin sa agenda sa miting ug mga kalihokan nga interesado sa mga nanambong; ug,
- **Adjournment.** Pagtapos sa miting, nga giboto usab.

Korum

Ang usa ka korum nagtumong sa minimum nga ihap sa mga myembro nga kinahanglan nga naa sa panahon sa miting aron makahimog mga desisyon ug output ug mamahimo nga balido ug ligal ang miting. Alang sa PAMB, kadaghanan sa mga miyembro kinahanglan nga anaa alang sa miting aron adunay usa ka korum.

Mga Lihok o Mosyon

Ang mga myembro nga nagtinguha nga ang miting makahisgut og topiko o isyu makahimo kung muhimo og mosyon. Ang usa ka mosyon usa ka pormal nga sugyot nga gihimo sa usa ka nanambong alang sa kinatibuk-ang grupo (ang tibuuk nga miting) nga mobarug sa usa ka isyu o gikabalak-an.

Mga lakang sa paghimo sa usa ka lihoc o mosyon:

1) Kwaon ang higayon nga makasulti

- Paghulat nga mahuman ug istorya ang speaker.
- Mutindog ug pakigpulong sa tagapangulo o Chairperson.
- Isulti ang imong ngalan. Ang tagapangulo makaila kanimo pinaagi sa pagsulti sa imong ngalan.

2) Himuon ang mosyon

- Pagsulti nga tin-aw ug mubo.
- Isulti ang imong lihoc nga nagpanghimatuod (“*Ako nagalihok nga kita...*”).
- Pagpadayon sa hilisgutan. Paglikay sa kaugalingon nga mga sulti.

3) Maghulat sa naay ikaduha mumosyon

- Usa pa nga myembro ang kinahanglan nga magsuporta sa imong mosyon. Kinahanglan nga isulti niya, “*Gisunod ko ang mosyon.*”
- Kung wala’y miyembro ang muhatag sa ilang mosyon, mahimog ang tagapangulo ang muhatag sa mosyon.
- Kung walay musuporta sa imong mosyon, kini dili mapalihok.

4) Ipalu-ag ang mosyon

- Ang naghatag sa mosyon matagaan og higayon nga makasulti.
- Tanan nga mga komentaryo kinahanglan nga itumong sa tagapangulo.
- Kinahanglan naa sa sulod sa gigahin nga oras sa pagsulti.
- Paghuman makasulti ang uban, makasulti usab ang naghatag sa mosyon.

5) Pagpangutana

- Pagkahuman sa debate og panaghisgot mahitungod sa mosyon, ang tagapangulo magtino kung ang mosyon ba andam na nga iboto pinaagi sa pagpangutana sa mga myembro, “*Andam na ba kamo alang sa pangutana?*”
- Kung matagbaw ang myembro sa panaghisgutan, moboto ang tanan sa mosyon.
- Kung gibati sa mga myembro nga kinahanglan ang dugang nga panaghisgutan, usa ka mosyon sa miaging pangutanan ang mahimog ipadayag.

6) Pagbotar sa mosyon

- *Pinaagi sa Tingog:* Gihangyo sa tagapangulo ang mga pabor (gisuportahan ang mosyon) nga isulti nga “*Oo*” ug ang mga supak nga moingon nga “*Dili.*” Ang usa ka myembro mahimong molihok alang sa pag-ihap sa mga botar.
- *Pinaagi sa pagpakita sa kamut:* Ang mga nanambong nagpataas sa ilang mga kamot pinaagi sa pagboto alang o kontra sa usa ka lakang. Kini nga klase sa pagboto wala magkinahanglan ug pag-ihap pero kung ang usa ka myembro molihok para ihapon ang botar.
- *Pinaagi sa pagtawag:* Ang tanan nga mga myembro hangyuon nga ihatag ang ilang “*Oo*” o “*Dili*” samtang ginatawag ang ilang tagsa-tagsa ka pangalan. Mahimo kini

kung ang matag botar sa mga nanambong kinahanglan maitala.

- *Pinaagi sa balota:* Kung gusto sa myembro nga kompidensyal ang pagboto, pwede kini isulat sa usa ka piraso nga papel.
- *Pinaagi sa kinatibuk-ang pag-uyon:* Sa diha nga usa ka mosyon murag gi-uyunan og walay pagsupak, ang tagapangulo makaingon nga “*Kon walay pagsupak, ang mga myembro mahimo nga magpahayag sa ilang pag-uyon pinaagi sa paghilom.*” Kung adunay usa ka mananambong nga muingon nga, “*Supak ko,*” kung ingon niana ang usa ka butang kinahanglan nga ipaigi sa boto.

Klase sa Mosyon

- Ang usa ka pending nga mosyon mao ang wala pa miagi sa pagboto.
- Ang mosyon nga ingon ipadaplin usa ginatumong nga mawala o dili kini hisgutan.
- Sa sukwahi kung muingon nga kini ibutang sa lamesa, lihoc kini nga aron hunahunaon usab ang mosyon o hisgutan kini.
- Ang usa ka mosyon nga i-postpone sa dugay nga panahon nagkinahanglan og pagtugot sa mga myembro sa matinahuron nga paagi samtang walay desisyon bahin niini. Gihimo kini kung ang pagboto sa usa ka mosyon dili maayo alang sa tanan o sa mga katuyoan sa miting. □

Kini nga materyal sa pagtuon gihimo ni Teddy Baguilat, Jr. para sa proyekto nga “*Recognizing the Indigenous Communities behind the Conservation of Nature: A Project Pursuing the Full and Effective Participation of Indigenous Communities in the Implementation of the Expanded National Integrated Protected Areas System.*” (Pag-ila sa lumadnong komunidad nga nagpanalipod sa pagreserbar sa kinaiyan: Proyekto ng aga-awhag sa epektibo nga pag-apil sa lumadnong komunidad sap ag-implementar sa E-NIPAS.) Kini nga proyekto gi-ubanan sa ANGOCC, Bukluran og PAFID, ug gisuportahan sa Sudden Opportunity Grant Facility of VOICE, usa ka inisyatibo sa Netherlands Ministry of Foreign Affairs gibuhat uban sa OXFAM Novib og Hivos.

Ang mga gipahigayon nga panghuna-huna o komento sa maong materyal wala galakip sa panghuna-huna o komento gikan sa VOICE, Netherlands Ministry of Foreign Affairs, OXFAM Novib og Hivos.

Citation

Baguilat, T. Jr. (2020). *Panguna nga Pamaagi sa Parliyamantaryo nga Pagpahigayon sa mga Miting*. ANGOCC, BUKLURAN, PAFID, and VOICE. [Learning material prepared for the project, Strengthening the Role of Indigenous Peoples and Their Communities in Nature Conservation].

The Asian NGO Coalition for Agrarian Reform and Rural Development (ANGOC) a regional association of national and regional networks of civil society organizations (CSOs) in Asia actively engaged in promoting food sovereignty, land rights and agrarian reform, sustainable agriculture, participatory governance, and rural development. ANGOCC member networks and partners work in 10 Asian countries together with some 3,000 CSOs and community-based organizations (CBOs). ANGOCC actively engages in joint field programs and policy discussions with national governments, intergovernmental organizations (IGOs), and international financial institutions (IFIs).

33 Mapagsanguni Street, Sikatuna Village, Diliman, Quezon City 1101 Philippines
Tel: +63-2 8351 0581 | Fax: +63-2 8351 0011 | Email: angoc@angoc.org
Website: www.angoc.org

The formation of Bukluran Para sa Pangangalaga ng Kalikasan ng Pilipinas (BUKLURAN, Inc.) or the Philippine Indigenous Peoples Community Conserved Territories and Areas Consortium (Philippine ICCA Consortium) is a nationwide network of community membership-based indigenous people's organizations (IPOs) of all ethnographic types. It is premised on bringing together indigenous peoples who assert and utilize traditional governance to protect community-conserved areas. Common to its members is the shared view that indigenous peoples' survival depends on the protection of valuable knowledge systems and the ancestral lands on which we thrive and persist. Our community-conserved areas can become the ultimate driving force in the conservation of biodiversity when our rights to our land and resources are respected and recognized.

Our main purpose is to carry out and realize the full recognition and respect for the rights, governance and self-management of our ancestral lands.

c/o PAFID: 71 Malakas Street, Diliman, Quezon City, Philippines
Tel: +63-2 89274580 | Fax: +63-2 84355406

PAFID Philippine Association for Intercultural Development, Inc. (PAFID) is a social development organization which has been assisting Philippine indigenous communities to secure or recover traditional lands and waters since 1967. It forms institutional partnerships with indigenous communities to secure legal ownership over ancestral domains and to shape government policy over indigenous peoples' issues. PAFID works exclusively with the indigenous peoples' sector, specifically upon written or signed requests for assistance from indigenous communities or their representatives. PAFID envisions indigenous communities as responsible stewards of their resources.

71 Malakas Street, Diliman, Quezon City, Philippines
Tel: +63-2 89274580 | Fax: +63-2 84355406
Email: pafid@skybroadband.com.ph, pafid@yahoo.com | Website: www.pafid.org.ph